

"בהעלותך את הנרות"
אנא העלו תרומה ל"נר"
להוצאות הדפסת העלון
לע"ג וכל מילי דמיטב!

נר לשולחן שבת

פרשת בהעלותך

גליון 746 תשפ"א

בכל עניני העלון
נתנאל רזונבליט
0556764501
ner4499@gmail.com

בהעלותך את הנרות

כתב הרמ"א, כשמתחילים בקידוש בליל שבת יתן עיניו בנרות. ביאר הרמ"א, שהוא סגולה לרפואת העינים. (או"ח רע"א י' מהרי"ל)

סגולת הקידוש בליל שבת: "דעת רבינו האר"י להביט בנרות ואחר כך בכוס, ומשמע מדבריו שכשיכנס לביתו יביט בנרות. וכן מפורש בסידור הרש"ש להביט בנר ובכוס ... וכן נהג מו"ר אבי - הגה"צ רבי שלמון מוצפי - להביט בנרות פעם אחת בכניסתו לבית ופעם שניה בסיום ברכת בורא פרי הגפן בנרות ובכוס". (מכתב הגרב"צ מוצפי לג"ר ישי מזלומיאן בספרו "סגולות רבותינו" ועיי"ש אודות סגולה זו: טעימת יין הקידוש כדעת רש"י, ונתינתו על העינים כתוס' ומחזור ויטרי. ועיי"ן כה"ח רע"א ס"ז)

השיב מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שהסגולה היא לא רק למקדש אלא גם ליוצאים ידי חובה בקידוש. (תשובות הגר"ח עמ' קל"ח)

אישה ששכחה ולא הדליקה נרות שבת, תוסיף מכאן ולהבא להדליק כל שבת נר אחד על אלה שנהגה להדליק עד כה. (רמ"א או"ח רס"ג) קנס הוא, כדי שתהיה האישה זהירה בכבוד שבת. (שם משנ"ב ז')

אם האישה לא הדליקה בשל עוני, פטורה מלהוסיף. (כה"ח רס"ג ז')

מיעטה במנין הנרות כתב הפמ"ג שצריכה להוסיף נר. (שם ג') וה"ביאור הלכה" כתב שאין צריכה, כיון שעיקר הדין להוסיף הוא חומרא רחוקה, דיינו להחמיר רק כשלא הדליקה כלל. (ד"ה ושכחה)

פסקי מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך

במה דברים אמורים? כששכחה, אבל אם לא הדליקה מחמת אונס, כגון שהיתה עסוקה בטיפול בבנה החולה אינה צריכה להוסיף. ("שמירת שבת כהלכתה" ח"ב מ"ג ה')

אם האישה לא הדליקה בטעות, בדין או במציאות, וכן אם פשעה ולא הדליקה, ואחר כך חזרה בתשובה לא שייך הטעם - כדי שתהא זהירה בכבוד שבת, ונראה שאין לקונסה. (שם הערה ל"ו)

מתוך הספר החדש והמיוחד "מראה כהן" מתורתו ומאורחותיו של הגאון רבי צבי כהן זצ"ל

"שמעות רבותינו": דרשה בענין אישה ששכחה להדליק נרות שבת בערב שבת האחרון, ארע המעשה הבא: בעל הכין לאשתו נרות שבת. בהגיע הזמן ניגשה האישה לנרות וברכה עליהם. מאוחר יותר, כשכבר היה לילה, הבחינה האישה שכשהתקרבה לנרות בזמן ההדלקה, היא רק בירכה עליהם, אך לא הדליקה אותם.

הבעל שאל אותי מה דין אשתו בעקבות מעשה זה. מה כוונת שאלתו? כתוב ברמ"א שאישה שלא הדליקה נרות שבת, עליה להדליק נר נוסף על מה שהיתה רגילה, הלכה זו לא נאמרה אם סיבת אי הדלקתה היתה אונס. כי הטעם לחיוב הוספת נר הוא משום קנס, שזלזלה בכבוד שבת ולכן אין לקונסה באונס.

ומה הדין כאן? לכאורה לא היה זלזול לשבת, היא הרי רצתה להדליק. היא הרי ניגשה לנרות ובירכה, רק שכחה להדליק! אך מרן הגאון רבי חיים קניבסקי השיבני, שכיון שבפועל לא הדליקה, עליה להוסיף כל חייה נר נוסף.

מרן הגאון רבי חיים קניבסקי השיבני, שכיון שהיא בירכה לבטלה מגיע לה עונש יותר גדול.

שאלתיו, אף אם נאמר כן, לא מצינו שעל ברכה לבטלה צריכה להדליק נר נוסף בכל שבת! אבל רבי חיים נשאר בדעתו שאף היא צריכה כל שבת להוסיף נר, ועוד סבר שהיא גרועה מאישה שאף לא בירכה.

(עמודים 281-280)

עוד שתי שאלות בנושאים אלו נשאלתי בפסח שנת תשע"ב. יום טוב ראשון של פסח חל באותה שנה בשבת ושביעי של פסח ביום שישי.

אישה הרגילה להדליק נרות ביום טוב בלילה ולא מבעוד יום, התארכה בליל הסדר בבית חמיה. בהגיעה לשם בלילה עמדה להדליק נרות, העירו לה, שעכשיו אי אפשר להדליק, כי היום זה גם שבת. היא שכחה או לא שמה לב שיום טוב זה חל בשבת. השאלה אם יש לקונסה להדליק נר נוסף מכאן ואילך.

שאלה שניה היתה, באישה שלא הכינה אש דולקת להדלקת נרות השבת הסמוכה לחג שביעי של פסח, ולא היה לה מהיכן להעביר אש להדלקה, האם צריך לקונסה.

הגאון רבי חיים קניבסקי השיבני על המקרה הראשון: "זו פשיעה". על המקרה השני השיב: "אונס רחמנא פטריה".

אמרתי לו, אולי זו פשיעה שלא הכינה אש. והשיבני רבי חיים: "זו טענה, זו טענה". וכוונתו כנראה לומר שיתכן שיש לקונסה.

הגאון רבי נסים קרליץ השיבני: "במקרה הראשון יש לקונסה ואילו במקרה השני לא".

אמרתי לו, שבמקרה הראשון הפשיעה היתה חיצונית - לא ידעה שהיום שבת. במקרה השני הפשיעה היתה בדבר הקשור להדלקה - הכנת אש מערב יום טוב כדי לאפשר את הדלקת נרות השבת למחרת.

הסביר רבי נסים: קונסים על דבר שאין דרך אנשים לשכוח. במקרה הראשון אין דרך לשכוח ואילו במקרה השני מצוי שישכוח.

(שם)

מתוך הספדו של הגאון רבי צבי כהן על הגאון רבי נסים קרליץ

חכמת חיים ונסיון בהוראה!

הייתי ניגש אליו כמה פעמים בשבוע לשאול ולהתייעץ בעניני הלכה, פעמים לשאול על תשובות שהשבתי האם השבתי נכון. בחנוכה לפני שנים רבות, בא אלי הרב רוני לפידות, שהיה רב צבאי, וסיפר לי שאמורה להתקיים מסיבה לאלמנות צה"ל והוא צריך להדליק שם חנוכיה. ושאל: האם לברך על ההדלקה? השבתי לו בשלילה, זו ברכה לבטלה.

למחרת התקיימה המסיבה. והרב הצבאי הוזמן להדלקת החנוכיה. הוא ניגש והדליק. זינק אליו מפקד המסיבה בדרגת סגן אלוף ושאלו בסבר פנים כועסות: מדוע לא בירכת? והוא השיב: שאלתי רב. את מי שאלתי? את הרב צבי כהן, השיב.

זה הרב שלי, אמר המפקד, אני אשאל אותו על כך. ואכן בליל שבת בעברו כדרכו לפני בבית הכנסת לברכת "שבת שלום" הוא שאל אותי: הרב אמר לרב לפידות שלא לברך על ההדלקה. השבתי בחיוב, אז הוא הרים מעט קולו ואמר: היתה שם מהומה גדולה, כי האלמנות לא יצאו ידי חובת הדלקה. אמרתי לו שגם אם הרב היה מברך הן לא היו יוצאות ידי חובת הדלקה, והרב היה עובר על ברכה לבטלה.

עד כאן החלק הראשון של הסיפור ובואו ושמעו מה זה נוגע לר' נסים קרליץ:

"להגיד שבחו של אהרן..."

בתקופת מלחמת העולם הראשונה הרוסים בזזו את כל מה שאפשר, גם את המנורות מבית הכנסת בבעלז. לאחר המלחמה, במשך הזמן היו קבוצות של חסידים שנדבה רוחם להביא מנורות חדשות. כ"ק מרן רבי אהרן אמר לכל קבוצה שהביאה מנורה, שעליהם להביא גם נרות שיספיקו להדליק במנורה זו במשך כל השנה. והסביר טעמו, כי מוטל על כל איש מישראל לקיים את המצוה שהוא עושה בשלימות!

זכורני, כי קבוצת בחורים ממעליץ הביאו מנורה חדשה. לקראת חג השבועות נכנסו כולם ובאו אל המהרי"ד כשכל אחד מחזיק חלק אחר של המנורה ואחרי כן תלו אותה בבית הכנסת. (שם)

"על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו."

הגאון רבי רפאל שפירא, חתנו של רבינו הנצי"ב וחותנו של רבינו חיים מבריסק - ידוע היה שכל הברכות שלו מתקיימות! בימי מלחמת האזרחים ברוסיה בין הלבנים והאדומים, מלחמה עקובה מדם. כאשר כבשו הלבנים את העיר מינסק, מיד ביררו מיהם עשירי העיר, כדי להחרים את רכושם. שלחו אל אחד היהודים העשירים שיבוא מיד לפתוח את מחסן בית החרושת לבזוז אותו ואם יסרב אחת דינו מוות.

בדרכו התחמק היהודי אל בית הגאון רבי רפאל שפירא ותינה בפניו את צרתו: 'כל סחורתי נמצאת במחסן זה, אם הם יבצעו את זממם ישאר חסר כל'. אך רבי רפאל היה שלו, הוא הרגיע אותו והציע לו לספר למפקדים שהוא איבד את מפתחות האוצרות.

הגביר ניסה להסביר לרבי רפאל שאין מדובר פה בכנופיה בודדת, במספר חיילים, אלא בצבא מאורגן בעל אמצעים, וכי דלת נעולה מהווה בעיה עבורם!?

לאחר שרבי רפאל עמד על שלו הלך הגביר ועשה כדבריו. כששמעו החיילים את התנצלותו על התקלה שצצה ושעם כל הרצון הטוב לא יוכל לפתוח את הדלתות... צחקו ממנו, באומרם נסתדר גם בלי המפתחות שלך. יש כאן בעיר מומחה לפריצה שאין מנעול שעומד בפניו. שלחו וקראו לו.

לאחר זמן הגיע המומחה כשבידיו צורות של מפתחות מכל הסוגים והמינים. הוא הביט על המנעולים הכבדים והבטיח כי עבודה זו תארך מספר דקות...

בפועל הוא ניסה את כל המפתחות, ניסה בכה ובכה, אך לא הצליח לפרוץ את המנעולים. לאחר כמה שעות כשהמפקדים עומדים על גביו לזרוז נשמעו צעקות התראה 'האדומים מגיעים לעיר'. תוך דקות ספורות איש מצבא הלבנים לא נותר בעיר והגביר נשאר עם סחורתו הודות לעצתו-ברכתו של רבי רפאל שפירא!

(עפ"י "גאון וחסיד")

למחרת, ביושבי ב"כולל חזון-איש", ניגש אלי אחד הלומדים שם, שיש לו ישיבה לבעלי תשובה בתל אביב, ושאל אותי: הערב אנו עושים מסיבת חנוכה, האם לברך על ההדלקה? השבתי לו כפי שהשבתי לרב הצבאי.

פתאום ראיתי את ר' נסים נכנס לבית המדרש, אמרתי לו: גש ותציע את שאלתך לר' נסים, והוא ניגש. והנה אני רואה אותו חוזר עם פנים מחייכות, או בהגדרה אחרת פנים מנצחות...

כשהגיע אלי אמר לי: ר' נסים אמר לי לברך! תמהתי, אתה בטוח שכך אמר לך?! בוא עימי אליו בחזרה. ניגשנו. שאלתי את ר' נסים: הרב אמר לו לברך?! ר' נסים השיבני בחיוב, כפי שהוא הגדיר לי, הנוכחים במסיבה אינם יודעים מיהדות כלל, אם כן הוא מלמד אותם, ואין זו ברכה לבטלה.

לו המעשה הראשון היה אחרי המעשה השני, הייתי משיב לרב הצבאי בצורה שונה: הייתי אומר לו תיגש לחנוכה ולפני שתדליק תכריז לכל הנוכחות: אני הולך להדליק את החנוכה, אך דעו לכן שאינכן יוצאות ידי חובה בהדלקתי, כל אחת צריכה להדליק בביתה, ואני אראה לכן עכשיו איך מברכים ומדליקים.

זה מה שאמרו חז"ל 'גדולה שימושה יותר מלימודה!' (שם עמ' 184)

נחבר את הדלקת נרות שבת וחנוכה - הבערה עושה מצוה!

יש לעיין לפי מה שנפסק בהלכות חנוכה שהדלקה עושה מצוה (תרע"ה משנ"ב א'), אם לא היה מספיק שמן בשעת הדלקת נרות שבת שיעור עד הסעודה, אם מותר להוסיף שמן ויוצא ידי חובתו בכך, או שיש לומר שקבלתו את השבת היתה בטעות וצריך לכבות את הנרות, להוסיף שמן ולחזור ולהדליק.

פסק מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך, יתכן שרק בחנוכה צריך ממש הדלקה, משא"כ בשבת שהמוסיף שמן חייב משום מבעיר, גם שמן שמוסיף כדי שיהיה אור כשיעור שצריכים, גם כן חשוב כמדליק. ("שמירת שבת כהלכתה" ח"ב מ"ג הערה ר"ה)

מנורה מקשה זהב - נר זהב - בחור זהב

בבית המדרש בעיר בעלז לא השתמשו בחשמל ולכן הנרות היו מצרך יקר. הלומדים פעמים הרבה היו מתווכחים עם האחראים על חלוקת הנרות ומבקשים שיתנו להם נר נוסף.

כשנודע הדבר למהרי"ד התבטא כי בימינו אם בחור מתיישב ללמוד, הרי כבר מגיע לו נר של זהב, לכן יתנו להם נר נוסף!

את הנרות היו אוספים מיהודי בעלז. כל יום שיש היה הממונה יוצא עם ארגז ומסתובב בין בתי העיר לזכות את האנשים, שיהיה להם חלק בלימוד התורה והתפילה של ה"יושבים" ולומדי בית המדרש. כך היה אוסף נרות עד שהארגז התמלא.

(גליון "אור הצפון" אלול תשע"ח זכרונות הגה"ח המפורסם יאשע שטייכל)

